ÇALTI

HAFTALIK SİYASİ TOPLUM GAZETESİ

Pazartesi 27 Nisan 1964 Sayı 56

Ekonomik sistemin bozukluklarına dayanabilecek hükümet yoktur.

Saint Just

PARDON — Hüseyin KORKMAZGİL

AYDIN HAVASI

Her ülkenin bir özelliği vardır. Kimi ülke kahve yetiştirir, kimi üzüm, kimi hıyar... Yine, kimi ülke salyangoz türetir, kimi ülke eşek, kimi ülke de —diyelim ki arı...

Kimi ülkede tarım endüstrisi ön - plândadır, kimi ülkede ağır endüstri. İnce işlerle ün yapmış ülkeler de var.

Peki, biz hangi listedeyiz bunlar arasında ?

Hiç yormayın kafanızı! Hiçbir listede bulamazsınız bizi. Bazan cins eşek ithal ettiğimiz oluyor, bizdeki yabani eşekleri, uyuz eşekleri soylulaştırmak için, ama bu, iyi eşek yetiştiren ülke olduğumuz anlamına gelmez.

Biz, aydın yetiştiren, aydın üreten bir ülkeyiz. Ve sanıyorum, dünyanın her yerinde de bizi bu özelliğimizle tanıyorlardır.

Türkiye'deki aydın çeşidi dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Hele irilik, lezzet, nefaset, renk, koku ve biçim bakımından, bizim aydınlarımız, bütün dünyadakilerden üstündürler.

Geçen gün şöyle bir sayayım dedim, bizdeki aydın çeşidini; imkânı yok, çıkamadım içinden! İsterseniz, bir de birlikte sayalım:

Aydın, yarı aydın, yarım aydın, çeyrek aydın, dörtte bir aydın, eksik aydın, gedik aydın, az aydın, çok aydın, büyük aydın, küçük aydın, kara aydın, kırmızı aydın, ilerici aydın, gerici aydın, yobaz aydın, şarklı aydın, batılı aydın, faşist aydın, sosyalist aydın, komünist aydın, müslüman aydın, farmason aydın, dinsiz aydın, dinli aydın, muhafazakâr aydın, devrimci aydın, osmanlı aydın, Türk aydını, burjuva aydın, emekçi aydın, işçi aydın, toplumcu aydın, Fransa'da eğitim görmüş aydın, Amerika'da eğitim görmüş aydın, ingiliz tipi aydın, acem tibi aydın, İstanbul'lu aydın, Ankara'lı aydın, üniversiteli aydın, cahil aydın, ümmi aydın, okur—yazar aydın, akademik aydın, halk tipi aydın, üst kademeli aydın, alt kademeli aydın, CHP li aydın. AP li aydın, DP li aydın, Kayserili aydın, Y a l ç ı n tipi aydın, Peyami Safa tipi aydın, Feyzioğlu tipi aydın, Gümüşpala tipi aydın, Ali Fuat tipi aydın, Tevetoğlu tipi aydın, aşırı aydın, orta aydın, süper aydın, ılımlı aydın, 946 aydını, 950 aydını, 960 aydını, karma aydın, melez aydın, sosyete aydın, gecekondu aydını, meyhane aydını, uşak aydın, efendi aydın, modern aydın, sanatsever aydın, bilimsever aydın, oportünist aydın, haybeci aydın, mızmız aydın, kokmaz—bulaşmaz aydın, yiğit aydın, gerçekci aydın, hayalci aydın, züppe aydın, vatansever aydın, viskici aydın, şarapçı aydın, evli aydın, bekâr aydın, zengin aydın, dargelirli aydın, kıçıdelik aydın, köşebaşı aydını, salon aydını, füze çağı aydını, ortaçağ aydını, ekonomi bilen aydın, ekonomi bilmeyen aydın, düşünür aydın, patavatsız aydın, tembel aydın, enerjik aydın, özel sektörcü aydın, ortayolcu aydın, Sen Simoncu aydın, Rikardocu aydın, Marksçı aydın, Ziya Gökalpçi aydın, ırkçı aydın, kafatasçı aydın, Turancı aydın, düdükçü aydın, Düttürü Ley-

Devamı 4 de

DAYANIŞMA

—BEHZAT AY—

İki arkadaşla uzun uzun konuştuk geçenlerde. «Yazmaya da engeller var» dedi biri. Diğeri de, «Öyle ama, kolayı var» diye başladı. «Bir şey söylemek istiyorsun, fakat sakınca mı görüyorsun; korkma, falan düşünürün dediği gibi diye yaz ve kendi sözlerini tırnak içine al. Korkma arkadaşım; Türkiye'ye dışardan her şey geliyor ama, fikir kolay kolay girmiyor sınırdan içeri. Örneğin ben, birçok şeyler getirdim, fakat kitap sokamadım içeri. Korktum. Ne yalan söyliyeyim.. İçeri sokmak istediğim kitaplar İngilterede, Fransada satılıyordu, ama Türkiyede bu kitapları bende görünce herşeyi söylerlerdi... Sonra bizde okuyan da pek az. Bunun için Volter de, Balzac de, Camus da... Hangisi aklına gelirse adını yaz ve şöyle söylemiş de... konuşurken de böyle. Bak hem seni nasıl dinleyecekler... Zart zurt etmeyecekler..:»

Bunlar gerçekten gerçek olan şeyler.... Kişi üzen, tedirgin eden gereksiz baskılar. Ülkemize neden düşünürlerin düşünceleri girmesin. Düşüncelere karşı çıkmakla ne kazancımız olabilir? Fikir denen şey neden suçlansın? Böyle suçlananlar, diğer suçlulardan kat kat baskı altında tutuluyor. Bu çok acı değil midir?

Yeni fikirli yeni insanları suçlayanlar günümüzde yaşıyorlarsa da, anlayışları gereği, günümüzün değil. Ortaçağın insanıdırlar. Bunu hiç unutmasınlar.

Dışardan otomobil buzdolabı giyecek, içecek, moda getiren beyler, yeni fikirlere «kökü dışarda» diye saldırıyorlar. Kendi getirdikleri nerden geliyor? Neyin kökü dışarda değil ki? Sonra fikirlerin, bilimin kökü şurda burda diye aranırmı? Fikirler ve bilim evrenseldir. Vatanları olmaz. Bunu hiç düşünmüyorlar.

Aydın kişi, gittiği yere en ilerici yayınlarla gitmelidir. Gerisinde konuştuklarına, elindekini okuyup, dinletmelidir. Okumaları için çevresine salık vereceği kitaplar, yayımlar olmalıdır. Hatta, elindeki kitabı tekrar alım gücü olanlar, genel yerlerde unutmuş gibi, kitap, dergi bırakmalıdır. Kültür çölü olan ülkemizde belki yararlanmasını bilenler olacaktır. Okunmasını istediğimiz kitap ve dergiler böylece okunmuş olacaktır. Bunun başka türlüsü yok. Aydınların daha çok çalışması gerekiyor bugün Türkiye'de, gerici yayımları köylere kadar götüren gericilere saldırmak çok şey değiştirmez. Onların götürdükleri kadar bizlerin de götüreceği yayımlar, kitaplar var... Karşılarına ancak böyle çıkabiliriz... Üç-beş aydın bir yere gelince birbirinin eksiğini başlarına kakmakla zaman yitirmeden, bozgunculuktan başka bir şey yapamazlar... Bugün önemli olan DAYANIŞMA dır. Evet, aydınlar arasında DAYANIŞMA ya çok gereksinim var... Her yerdeki aydınlar kendi aralarında bir DAYANIŞMA kurmalıdır... Bu dayanışmalar büyümeli. Federasyon-konfedarasyon örneği Dayanışmalar bir bütüne doğru gitmelidir... Yoksa, bölük-pürçük çalışmalar sanıldığı kadar yararlı olamaz... El-ele, omuz-omuza olmalıyız... Dayanışma, dayanışma, dayanışma... Ve bir bütün....

Uygulanmayan bilgi boş ve gereksiz bilgidir — Hakkı Tonguç

Mektuplar

İsmail Gençtürk

Son günlerde tanıdığım ve tanımadığım kimselerden aldığım mektuplar bana kara bir etki yaptı. Yazmadan edemiyeceğim.

Mudurnu'dan aldığım mektupta:

«Bizim ilçenin ortaokulunda okul idaresinin teşvikiyle bazı öğrenciler jurnalcılık yapıyorlar» deniliyor. Daha çok şeyler var mektupta, ama bu kadarla yetineceğim. Eğitim-eğitim diye yıllardır nutuk atıp, sonra kıç üstü oturma diye buna derler. Okulda öğrencilere yurt gerçeklerini, sosyal adaleti, toprak reformunu anlatmağa kalkan öğretmenlere kafa tutan yöneticiler jurnalcılık yaptırıyor öğrenciye. Asıl öğretilecek olanların karşısına durup, böyle iğrenç yollara sapanların yönetici olması insanı çileden çıkarmaya yeter.

İkinci mektubu, Kayseri - Pazarören'deki öğretmen okulundan aldım. Bir öğrenci Çaltı okuyormuş, abone imiş Çaltı'ya.. Okul yöneticileri bunun adı çıktı demişler ve öğrencinin adına bir mektup göndermişler, Çaltı,yı bu adrese göndermeyin diye, Sayın Keyutürk'ün eline böyle bir mektup sanıyoruz ki, geçmiştir.

Öğrenci mektubunda: «Anlamıyorum ağabey, neden yasak ederler gerçek üstüne yazanları. Onlar yasak ettikçe ben daha çok okumak istiyorum. Bana Çaltı gönderde okuyayım » diyor. Öğrenci haklı ve doğru düşünüyor.

Bizim köylü bir ihtiyarın mektubu da şöyle: «Amcanın duydum ku gazatalara yazılar yazuyomuşsun. Ağlın erer saana bişey danışoom. Bizim oğul Alamanıyaya gitmek istiyo, bu nası iş, gâvur parası bize hayır eder mü, ben göndermeg istemiyom orara böyüglere çıkarag bi iş bul bu oğula. Guzuyu hak et»...

Dalım, kolum, kırık.. Ne yapabilirim, ne yapabiliriz...

Kimbilir, kimlere daha ne türlü mektuplar geliyor. Elden gelen bir şey yok, düşün kara kara..

Köy Enstitüleri Üstüne

«...Her köyde okul. Bütün köyleri on yılda okula ve öğretmene kavuşturmak amacıyla bir plân hazırlanmıştı. Bu plânda; önce her il ve ilçenin öğretmen, okul ihtiyacı saptanmış, sonra da bu ihtiyacı on yılda karşılayacak..» Şerif Tekben'in «NEDEN KÖY ENSTİTÜLERİ» adlı betiğini okuyorum. Okudukça, anlıyorum Köy Enstitülerinin niye kapatıldığını... Asılsız karalamaların kurbanı oldu Köy Enstitüleri, kapatılmasalardı; «Okuyan, uyanan milyonlarca köy çocuğunun alttan itmesiyle eski kurumlar» değişecekti, yani «Eski Yapı» değişecekti, yani kurtulacaktık...

Köy Enstitülerine saldırmalar, çok partili yaşama girmemizle değil; tâ kuruldukları yıllarda başlamıştı... Enstitülerin eğitbilmsel, toplumbilimsel esaslara dayanmayan ceffelkalem bir yenilik olduğunu ileri sürüyordu kimileri. (Oysa yabancı eğitimciler. «Avrupa'da yapılan halk eğitimi ve köy eğitimi hamlelerine imrenmenize hiç lüzum yok» diyorlardı, «Çünkü, sizde onlardan üstün bir müessese var: Köy Enstitüleri» Pragmatizmin kurucu John Dewey ise; Köy Enstitülerinden «Tasavvurumdaki okullar Türkiye'de kurulmakta» diye söz etmişti.) Açıktan açığa, Bütün köylüleri okutmak güzel fikir, ama sonra toprakları kim ekecek, koyunları kim güdecek?» Ya da, «Köylüler uyanırlarsa ayaklanırlar» diyenler de yok değildi. (Halk Partisi içindeki bir fafişan guruptan geliyordu bu sesler daha çok.)

Çok partili yaşama girmemizle saldırılar daha da arttı... Bir zamanlar Köy Enstitülerinin övgücülüğünü yapmış olanlar da katılmıştı saldırganların arasına. Bunlar da çıkarcılar... Geçenlerde, bizim ilçenin genel kitaplığında eski dergileri karıştırırken bunlardan bir yazısı geçti elime. Kim, biliyormusunuz bu yazıyı yazan? 1950-1960 döneminin «tip» lerinden biri... Ve Köy Enstitülerinin katillerinden... Yazının bazı kısımlarını alıyorum buraya: «Yur

(Devamı 4 de)

ÇIKMAZ SOKAK

Bıkarsın bu yaşantısız yaşamaklardan
Özgürlükten de öte kaçmak istersin bu kentten
Dört yören çıkmaz sokak kesilir kaçamazsın

Karanlık köşelerde ararsın kırılmış parçalarını
Üç yaşını bir duvarın dibinde bulursun yitik
Beş yaşını renkli balonlarla uçurmuşsun yapış yapış ellerinden
O yaşın asma dallarında koruk mu koruk
Onbeşini ıslak mendillerde bulursun, ağlamışsın
Düşlerin takılır, anıların takılır ayaklarına
Basmak, çiğnemek, ezmek istersin
Oysa dört mevsim üstüne yemin etmişsin, yapamazsın.

Günahlar dikilir karşına boy boy
Esmer, sarışın, kumral günahlar
Uzansan tutacaksın hem belki sevap olacak
Oysa bilirsin Adem'den beri konuş yasakları
Korkarsın uzanamazsın başkaları günahkâr olur
Başkaları günah işler senin yerine
Sen onların yerine kahrolursun

Sonra dostluk dediğin gelir aklına
Sevgi dediğin, aşk dediğin, özgürlük dediğin gelir
Güneşi indirmişler yerinden sanırsın
Bir çürük kavun asılı kalmış gökyüzüne
Düşecek altında kalacaksın

Anlarsın nasıl Don Quichot'caymış çabaların
Sıfırların soluna koymuşsun tüm değerleri
Yazılıp yollanmamış mektuplar kadar yalnız kalırsın

YASEMİN ORHON

Bilmek demek yapmak demektir. Hakkı Tonguç

ANILAR İZLENİMLER

Ahmet KÖKLÜGİLLER

«Marxcılık ve Varoluşçuluk» adlı çeviri yazısı ile Doc. Adnan Benk, yazıyı yayınlıyan Ataç dergisinin yazı işleri müdürü Afşar Timuçin tevkif edildi.

Tevkif sebebi malûm: Kominizm!

İşin garibi insanı düşündüren tarafı, gazeteler tevkif olayı ile ilgili yazının alındığı «Çağdaş Politika Sorunları» adlı eserin Rusya'da basılıp satılması ve okunmasının yasak edilmiş olduğunu da yazıyorlar.

Rusya'da «antikominist,» İstanbul savcısı için «kominist» olarak vasıflandırılan kitap, Fransanın edebiyat direktörü ve Ünesko temsilcisi Gaeton Picon'a aittir. Birkaç yıldanberi de —İlgililerin söylediklerine göre— İstanbul Üniversitesinin kitaplığında kayıtlıdır!

Burhaniye, 4.1.1963

Yön'de (sayı 63) «200 yıldır neden bocalıyoruz?» adlı yazısında devam eden Niyazi Berkes, Kemalizmi incelerken şunları yazmaktadır:

«Kemalizm devrimi, Mustafa Kemal'in arkasındaki bir avuç ilerici ile, gene bu savaş içinde bulunan muazzam bir gericiler kütlesine karşı santim santim, didişile didişile koparılan bir devrimdir.»

Burhaniye, 9.8.1963

Mahmut Makal'ı ilk defa görüyorum. Şaşırtıyor beni Makal. Aslında çok doğal olan Makal'ın davranışları, köylüce tavırları, alışageldiğimiz aydın tipine uymamasından yadırganıyor. Biz «aydın» sözüyle daha çok bir «şekil» yaratmışız. Her yerde aynı, robotlaşmış, basmakalıp bir şekil.

Bu konu iyice düşündürüyor beni. Aydın denince, biraz gıpta, biraz da kinle baktığımız kıravatlı, yüksekten bakan kişilerin yerini; sade, gösterişten uzak, her konuyu korkusuzca ve rahatlıkla tartışıp konuşabileceğimiz yeni bir insan alıyor. Oturuyorsunuz karşıkarşıya. Yatıyorsunuz deniz kıyısındaki kumun üstüne, havadan sudan, şiirden, aşktan, yurt sorunlarından söz ediyor, gerektiğinde küfrediyorsunuz. Geniş bir hoşgörü, sonsuzlara dek uzanan bir dostluk ve sevgiler içinde!

Bizde, köyden yetişen okur—yazarlar, kısa zamanda, köylülüklerinden sıyrılıp doğup büyüdüğü yerlerden kopmuşlardır. Köyü bir daha anmamışlar, geriye dönüp bir daha arkalarına bakmamışlardır.

Klâsik okulun eğitim ve öğretiminde köye dair bir sorun yoktur. Diploma almak, bir yere kapılanmak. Bir sürü hile—dolap yollarını öğrenip para kazanmak Mümkün olursa daha büyük şehirlere, hatta Avrupa ve Amerika'lara gidip yerleşmek!

Makal'ın bu tip aydınlarla alay eder bir hali var. Köylü olduğunu, köy için yetiştiğini, her haliyle anlatmaya çalışıyor. Köylü olmanın gururunu duyuyor.

Makalları çoğaltmak, klâsik aydın tipini yok etmek gerek. Toplum, kendisine yukardan bakmıyan, kendisine yaklaşan, dostça elini uzatan aydınlarla gelişir. Bu da toprağa insan onuruna dayanan bir eğitim düzeniyle olur ancak. Halkla aralarında bir duvar bulunmasını çıkarlarına uygun bulan gericiler, bu tip aydını yetiştirecek olan Köy Enstitülerini kapatmakla, Türk toplumuna en büyük kötülüğü yapmışlardır.

Burhaniye, 9.8.1963

HER HAFTA OĞUZ KOYUTÜRK

NEŞE SENFONİSİ

Beethoven müziği ağır bulutların altında sıkışmış geceler gibi başladı. Karanlıklar, fırtınalar... Hiç bir yerde umut yok. Düşüncem donmuş... Kendimi boşlukta, bir bekleyişin içinde duyuyordum. Tedirgindim. Bir yitiklik, elde edilemiyen istekler, savurduğum sigara dumanları gibi uçuyor uçuyor, sonra kayboluyordu. Ama çok sürmüyordu bu karamsarlık. Birazdan müzikle birlikte ben de duruluyor, içimde karanlıkları yırtan bir yaşam sevinci umuda kapılırken, tekrardan patlıyan kasırgalarla başlıyan karanlıklarda yeniden sonsuz bir acıya gömülüyordum.

O an odamda yapayalnız, kül tablalarının dolmuşluğunda Romain Rollan'ın Beethoven için söylediği sözleri ansıyorum: «O acı çeken ve savaşan kimselerin en yetkin ve en büyük dostudur. Hata ve erdem düşkünlüğüne karşı boşuna giriştiğimiz sonsuz savaşta bizi yoşgunluk kapladığı vakit, o direngi ve inanç okyanusu icinde yeniden yıkanmak anlatılmaz kertede iyi bir nendir»

9. Senfoninin Allegro ma non troppo'su alçalıp yükseliyordu. İkinci bölümde, bir canlılık yaşantımızın üstüne çöken karanlıkları parçalıyarak, «Korkma, yılma, güclen...» diyordu. Sanki bulutlardan kaçamak süzülen ay ışığında, yakamozlu bir denizde yıkanıyordum. O an yaşam güzel, savaşmak kutsaldı. Seviniyor, beni boğan karamsarlıkları ellerimle parça parça etmek istiyordum. Hele senfoninin çok yavaş başlıyan üçüncü bölümünde yaşantının tüm güçlükleri silinerek acılar yavaş yavaş kayboluyor, yerine, tatlı bir bahar havasında ürpertili yakarışlarla tüm insanları kavrıyan bir iyilikler rüzgarı doluyordu. Bu havada düşmanlar bile güzeldi. Çamur atmalar, çelme takmalar... Hepsi uçmuş, gözlerim pırıl pırıl engin bir denizde.., Derinliklerine karanlıklarla birlikte sürüklediğim çakıl taşlarını; deve dikenlerini seyrediyordum. Artık acılar, karamsarlıklar yenilmişti. Şimdi yaşam güzeldi. Uzaklardan doğan neseyle yıkanıyordum. İşte 4. bölümde bariton, «Ey dostlar» diyordu. «Bu ses tonu ile olmaz,. Daha neşeli şarkıya başlıyalım» Ve böylece koro ile birlikte yükselen NEŞEYE ÖVGÜ, insanlığa, sevince susamış kurak kalplere tüm iyilikleri, mutluluğu hiç tatmamış, hırçın bir ruhun kendi derinliklerinden kendi yoksulluğu ile yoğurarak akıtıyordu.

Selâm sana Neşe Senfonisi.

«Acı yoluyla neşeye erişmek.»

Mutluydum. Anlıyordum söylediklerini.

AYDIN HAVASI

Baştarafı 1 de

lanın kocası Aydın, Çalkur Palasın sahibi Aydın, bizim aydın, Manisanın yanındakı Aydın...

Uuuuu.. saymakla biter mi!.. Dedim ya, ben çıkamadım içinden. İşsizin biri bunu kendine iş edinir de, bizdeki aydınların tam listesini çıkarırsa, turizm davamız bakımından da büyük hizmette bulunmuş olur ülkeye.

Bu kadar türlü—çeşit aydın bulunan bir ülke nasıl olur da geri kalır, anlıyamıyorum! Bu işte bir bityeniği var ama bakalım... Belki zaman gösterir.

KÖY ENSTİTÜLERİ ÜSTÜNE

Baştarafı 2 de

dumun öz çocukları.. Şu köyden, bu köyden toplanagelmiş, saf, temiz kız ve erkek köylü çocuklar çocukları...»

«Enstitü biraz daha geliyor.. Daha ümit verici bir hal alıyor...(1)»

«...Bunların herbiri yakında bir köye öğretmen gidecek.. Bir yandan o köye çiftçiliği, demirciliği, doğramacılığı en iyi şekliyle sokacak, bir yandan köyün küçük çocuklarına bu enstitüden aldığı bilgiyi ruhu aşılayacak...»

«Yepyeni bir gençliğin, bir neslin bu Köy Enstitülerinde yaratılmakta olduğunu zevk alarak, gurur duyarak gördük. Bugün dileğimiz.. Yurt içinde, büyük Türkiye içinde çok faydalı olan bu Köy Enstitüleri dâvasının muvaffak olması gerçekleşmesidir.»

«...Bu güzel, bu hayat dolu, istikbâlimiz için çok ümit verici bu enstitü..»

Bu yazı «19 Mayıs» dergisinin mayıs 1944 tarihli 66.cı sayısındadır. Yazanın adını da vereyim hadi: Tevfik ileri!..

MAHMUT KADİROĞLU

(1) Akpınar Köy Enstitüsü

ÇALTI: Sahibi ve Sorumlu Yönetmeni Oğuz Koyutürk

Sayı 56 Yönetim yeri : Cumhuriyet Alanı

Fiatı: 25 krş SAMSUN

Abone Koşulları : 6 Aylık 5 Lira
Yıllık 10 Lira